

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
412- 26/22
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 17614 датум: 8.7.2022.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

**Извештај о посети
Полицијској управи Нови
Пазар-седиште**

Београд, јул 2022. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и са њима закључио споразуме, чије је важење анексима продужено до јуна 2022. године. Удружења са којима Заштитник грађана актуелно сарађује у обављању послова НПМ су: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Одбор за људска права Ваљево.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен на интернет страници Заштитника грађана 4. јуна 2020. год.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Полицијска управа Нови Пазар – седиште (ПУ Нови Пазар-седиште); Окружни затвор у Новом Пазару (ОЗ Нови Пазар)
ВРЕМЕ	13. јун 2022. године
ОСНОВ	Послови НППМ, у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ЦИЉ	Одвраћање органа јавне власти и службених лица од било каквог облика злостављања или мучења, као и њиховог усмеравања на стварање услова и поступање према лицима лишеним слободе у складу са важећим прописима и стандардима, све у циљу превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА	Редовна посета, по Плану посета за 2022. годину
НАЈАВА	Посета је ненајављена
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре
САСТАВ ТИМА	др Наташа Тањевић, заменица заштитника грађана и руководилац НППМ Маја Јовић, Заштитник грађана/Одељење Националног механизма за превенцију тортуре

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НППМ

Службеници посећених установа су професионално поступали током посете НППМ, те је остварена пуна и ефикасна сарадња. Тиму НППМ је омогућен приступ просторијама и увид у документацију, као и ненадзирани разговори са притвореним и задржаним лицима. **Наведено поступање представља пример добре праксе у складу са законом предвиђеном обавезом сарадње органа са НППМ.**

ТОК ПОСЕТЕ

Посета ПУ Нови Пазар-седиште била је ненајављена и ноћна. На почетку посете, вођа тима НППМ је представила чланове тима, циљ и план посете. Након тога, тим НППМ је обишао просторију за задржавање, у Дежурној служби извршио увид у документацију о задржаним лицима и обавио разговор са полицијским службеницима о начину остваривања права доведених и задржаних лица. На крају посете, вођа тима НППМ је изнела прелиминарна запажања о обављеној посети. Током посете нису затечена доведена ни задржана лица.

Истог дана у преподневним часовима тим НППМ је посетио ОЗ Нови Пазар и обавио разговоре са три притвореника које су ухапсили полицијски службеници ПУ Нови Пазар. Тим је током посете ОЗ Нови Пазар обишао просторије за задржавање лица по

Законику о кривичном поступку које се налазе у овом заводу и обавио разговор са лицем које се у тренутку посете налазило на задржавању. Такође, извршен је увид у документацију о начину обављања првог лекарског прегледа по пријему у завод.

1. ОБАВЕШТАВАЊЕ О ПРАВИМА И ДОКУМЕНТАЦИЈА

У ПУ Нови Пазар – седиште задржавају се лица по основу Закона о безбедности саобраћаја на путевима (ЗОБС) и Закона о прекршајима (ЗОП), док се лица којима је одређено задржавање до 48 сати по Законику о кривичном поступку (ЗКП) задржавају у просторији у ОЗ Нови Пазар. Полицијски службеник који дежура у ОЗ Нови Пазар, о дневним догађајима у вези са задржаним лицем, сачињава извештај који се одлаже у предмет.

Полицијски службеници ПУ Нови Пазар - седиште навели су да се лица према којима се примењује полицијско овлашћење довођење, најпре, на лицу места, усменим путем обавештавају о својим правима, а потом им се, одмах по довођењу у станицу, уручује писано обавештење о правима. Када се лицу одреди задржавање, уручује му се примерак обавештења о правима задржаног лица. У ситуацијама када лице одбије да потпише обавештење о правима то се констатује на самом обавештењу.

У предметима о задржавању лица у које је тим НПМ остварио увид, налазила су се обавештења о правима која су била потписана. Предмети о задржавању, осим писаног обавештења о правима, садрже и решење о задржавању са правном поуком, потврде о привремено одузетим и враћеним предметима и записник о задржавању.

Полицијски службеници су навели да задржана лица надзиру преко видео надзора, да их редовно обилазе и податке о томе уносе у записник о задржавању. Увидом у исте констатовано је да су у највећем броју случајева ови подаци уносе у записник, да су обиласци задржаних лица од стране полицијских службеника веома чести и да се уносе напомене о стању и активностима. Овакво поступање је нарочито корисно када лице задржано у кривичном поступку борави у Заводу, где нема могућности уношења података о обиласцима у електронски записник, који се води у полицијској станици која је одредила задржавање. Дежурни полицијски службеници састављају извештај о надзору над задржаним лицем, на унапред припремљеном формулару, па се потом ове информације уносе у електронски записник. Међутим, иако се по правилу у записнике о задржавању уносе подаци о обиласцима задржаних лица и напомене о стању и активностима у вези са наведеним, **НПМ указује да у три записника о задржавању у које је НПМ извршио увид нису били унети подаци о обиласцима задржаних лица па НПМ скреће пажњу на наведено и изражава очекивање да ће се у будућем раду овај податак увек евидентирати.**

Према наводима полицијских службеника примерак записника о задржавању уручују лицима након истека задржавања, а примерак записника о задржавању уручују лицу и када је лице било задржано у просторији за задржавање у ОЗ Нови Пазар.

Сва притворена и задржано лице са којима је обављен разговор навела су да су упозната са правима и да су добила обавештење о правима, решење о задржавању и записник о задржавању.

2. ОБАВЕШТАВАЊЕ БЛИСКОГ ЛИЦА

НПМ је посетио ПУ Нови Пазар-седиште 16. јуна 2021. године и након тога у Извештају, између осталог, констатовао да су у записницима о задржавању затечени подаци о лицу

које је обавештено и сродству са задржаним лицем, али не и подаци о времену када је позив упућен, односно када је лицу омогућено да оствари ово своје право⁴. С тим у вези, упућена је препорука да се у записнике о задржавању лица уноси податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

Током ове посете, тим НПМ у записницима о задржавању у које је извршио увид није уочио да се у исте уноси податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе. **НПМ констатује да по овој препоруци није поступљено, због чега исту понавља и у овом извештају и изражава очекивање да ће се без одлагања предузети активности у циљу поступања по упућеној препоруци.**

1.

УТВРЂЕНО

У ПУ Нови Пазар – седиште, полицијски службеници у записнике о задржавању лица не уносе податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

РАЗЛОЗИ

Лице које је лишено слободе од стране државног органа одмах се, на језику који разуме, обавештава о разлозима лишења слободе, о оптужби која му се ставља на терет као и о својим правима и има право да без одлагања о свом лишењу слободе обавести лице по свом избору.⁵

Право притворене особе да се чињеница о његовом притварању саопшти трећем лицу треба у принципу да буде гарантовано од самог почетка полицијског притвора. ЦПТ наравно прихвата да уживање овог права може бити ограничено одређеним изузецима, ради заштите легитимних интереса полицијске истраге. Међутим, такви изузеци треба да су јасно дефинисани и строго временски ограничени и да њихова примена мора бити праћена одређеним мерама заштите (нпр. свако кашњење са обавештењем о притварању треба писмено евидентирати са разлозима за то кашњење, као и потребу да изузетак одобри виши руководилац у полицији који није повезан са случајем или тужилац).⁶

ПРЕПОРУКА

ПУ Нови Пазар-седиште ће у записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

Притворена лица, као и лице на задржавању навела су да им је било омогућено да о свом лишењу слободе обавесте треће лице.

3. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД

Према наводима полицијских службеника лица лишена слободе пре задржавања увек прегледа лекар како би дао мишљење о томе да ли је лице способно за задржавање. Потврде о томе су затечене у предметима о задржавању. Прегледи се обављају најчешће у просторијама локалне здравствене установе али у појединим случајевима и у просторијама полицијске станице. Такође, лица се током задржавања прегледају на

⁴ Дел.бр. 17887 од 30. јуна 2021

⁵ Устав РС ("Сл. гласник РС", бр. 98/2006), члан 27, став 2

⁶ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди ЦПТ у погледу полицијског притвора, ЦПТ/Инф (2002) 15, пар. 43.

лични захтев, уколико полицијски службеници уоче повреду или из других разлога сматрају да је лицу неопходна медицинска помоћ.

Према наводима полицијских службеника, ни у здравственој установи ни током обављања лекарског прегледа у просторији полицијске станице, полицијски службеници не присуствују лекарским прегледима, осим у ситуацијама када то лекар затражи из разлога безбедности.

НПМ је у Извештају након претходне посете похвалио чињеницу да се у случајевима када су полицијски службеници који су присуствовали лекарском прегледу на захтев исто евидентира у службеној белешци у којој се наводи и податак о томе да је лекар тражио присуство полицијских службеника, те да су се налазили на довољној дистанци која омогућава поверљив разговор између лица и лекара. **НПМ је и током ове посете уочио да се поступа на наведени начин и похваљује овакво поступање које представља пример добре праксе у поступању полицијских службеника према задржаним лицима током обављања лекарског прегледа.**

4. ПРИСТУП БРАНИОЦУ

У ПУ Нови Пазар - седиште лицима лишеним слободу се омогућава да, непосредно по доласку у службене просторије, позову браниоца по свом избору или им се одређује бранилац по службеној дужности. Наведено је потврђено увидом у решења о задржавању и записнике о задржавању лица задржаних по ЗКП. Сва лица са којима је обављен разговор у ОЗ Нови Пазар су навела или да им је било омогућено да позову изабраног браниоца или им је бранилац постављен по службеној дужности.

НПМ је уочио да се одвојено евидентира право на обавештавања блиске особе о лишењу слободу и право на обавештавање браниоца, али је уочено да недостају остали подаци од значаја за остваривање права задржаног на приступ браниоцу.

НПМ је још раније утврдио да евиденције о доведеним и задржаним лицима које се воде у полицијским станицама не садрже све неопходне податке на основу којих је могуће утврдити остваривање права на приступ браниоцу и препоручио Министарству унутрашњих послова да предузме потребне активности да се у записник о задржавању лица, односно преглед података о доведеном лицу, унесе следећи подаци: да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору, да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно, да ли је обавио неометан разговор са браниоцем, уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.⁷

Иако још увек нису предузете најављене мере у циљу унапређења постојеће електронске евиденције - "Евиденције о доведеним и задржаним лицима",⁸ чиме би се створили услови за поступање по овој препоруци, НПМ је уочио да су након упућивања ове препоруке поједине полицијске станице почеле да потребне податке о остваривању права задржаних лица на приступ браниоцу евидентирају у постојеће обрасце

⁷ Препорука НПМ бр. 4110-44/21 од 7. априла 2021. год.

⁸ Одговор Министарства унутрашњих послова бр. 072/3-70/21-4 од 22. јуна 2021. год; Према допису Комисије за спровођење стандарда полицијског поступања у области превенције тортуре Министарства, бр. 214-25/22-107 од 3. марта 2022. год, Управе полиције је извршила анализу електронске евиденције доведених и задржаних лица и предлози за унапређење евиденције су достављени Дирекцији полиције на упознавање и достављање на реализацију предложених измена на јединственом информационом систему Сектору за аналитику, телекомуникационе и информационе технологије Министарства.

записника о задржавању.⁹ НПМ истиче да је наведени начин поступања пример добре праксе који би требало да примене и остале полицијске станице.

Истовремено, НПМ изражава очекивање да ће Министарство унутрашњих послова у оквиру најављених активности на унапређењу електронске евиденције - "Евиденције о доведеним и задржаним лицима", обезбедити услове за потпунији унос и јаснији преглед свих података у овој евиденцији који су од значаја за остваривање права доведених и задржаних лица на приступ браниоцу.

2.

ПРЕПОРУКА

ПУ Нови Пазар-седиште ће у записнике о задржавању уносити све податке од значаја за приступ задржаног лица браниоцу: да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору; да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно; да ли је обавио неометан разговор са браниоцем; уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.

5. УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈИ ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ

У ПУ Нови Пазар – седиште постоји једна просторија за задржавање која је у складу са важећим прописима и стандардима. У њој се лица задржавају до 12 сати по основу Закона о безбедности саобраћаја на путевима (ЗОБС) или по Закону о прекршајима (ЗОП) најдуже до 24 сата.

У просторији се налази један лежај опремљен душеком, ћебетом и јастуком, као и постељином, који су деловали чисто. Просторија има прозор и задовољавајући доток природне светлости и свежег ваздуха. Унутар просторије постоји грејно тело. Вештачко осветљење је задовољавајуће. Просторија је затечена у веома уредном стању у погледу хигијене.

Просторија за задржавање

⁹ Извештај НПМ о посети Полицијској управи за град Београд, бр. 412-92/21 од 17. јануара 2022. год, Поглавље 2.4. Приступ браниоцу.

У просторији постоји мокри чвор, који је зидом одељен од остатка просторије, и лавабо са чесмом. Просторија је покривена видео надзором, а употреба камере у просторији за задржавање је видно назначена на улазним вратима, и у просторији. Надзор се обавља на монитору који је смештен у просторији Дежурне службе.

У просторији постоји тастер за позивање полицијских службеника, који је у функцији.

Према службеним наводима, полицијски службеници понуде и обезбеде задржаним лицима оброк, након 6 сати боравка у просторији за задржавање. У свим записницима о задржавању лица у које је НПМ остварио увид уписано је да је лице обедовало или одбило оброк.

У ОЗ Нови Пазар се за задржавање лица по ЗКП користи једна просторија, у којој се налазе два кревета, сто, столица и мокри чвор, који је преградом одвојен од остатка просторије. Хигијена просторије је задовољавајућа, а просторија је окречена. Јачина вештачког светла је добра, као и доток природне светлости и свежег ваздуха. У просторији се налази и грејно тело. На креветима у тренутку посете није било постељине. Тиму НПМ је објашњено да завод располаже са комплетном постељином, да се лицу обезбеђује постељина приликом доласка у просторију за задржавање, те да ће то бити учињено и за лице које се у тренутку посете НПМ налазило на задржавању, с обзиром на то да је непосредно пре посете НПМ доведено на задржавање.

Иако је наведена просторија под видео надзором, обавештење о постојању видео надзора није видно означено ни на улазу у просторију ни унутар исте.

Просторија за задржавање у ОЗ Нови Пазар

3.

УТВРЂЕНО

Употреба видео надзора у просторији за задржавање у ОЗ Нови Пазар није видно означена.

РАЗЛОЗИ

Употреба уређаја за видео надзор, мора бити видно означена у просторији за задржавање.¹⁰

¹⁰ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица ("Сл. гласник РС", бр. 34/2018), члан 7. став 4 и 5.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Нови Пазар ће обавештење о видео надзору над просторијом за задржавање истаћи на видном месту унутар просторије, као и на улазним вратима просторије.

6. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

Као што је напред наведено, НПМ је у ОЗ Нови Пазар обавио разговоре са три притворена и једним задржаним лицем, на околности поступања полиције према њима током њиховог хапшења, полицијског задржавања и примене полицијских овлашћења. Ниједно лице није имало примедби на поступање полицијских као ни заводских службеника.

7. ПРВИ ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД ПО ПРИЈЕМУ У ЗАВОД

Први лекарски преглед обавља се у року од 24 сата од пријема лица. Увидом у поједине здравствене картоне уочено је да лекари на првом лекарском прегледу констатују да ли лице има или нема свежих повреда при пријему у завод, као и да су повреде детаљно описане са наводима лица о начину настанка повреда. Такође, повреде се фотографишу и уцртавају у шему тела, а лекар уноси своје мишљење о повезаности навода о начину настанка повреда и констатованих повреда.

Лица при првом прегледу свлаче одећу у циљу прегледа (инспекције) целог тела. Први лекарски преглед се обавља у приватности, без присуства немедицинског особља, што су потврдила и притворена лица са којима је обављен разговор. Према њиховим наводима, командири се налазе изван амбуланте у којој се обавља преглед.

Води се посебна евиденција о повредама, у коју се уписују датум прегледа, име лица и опис и дијагноза повреде.

Према наводима лекара, о уоченим повредама обавештава се управник. Према утврђеној процедури, о повредама за које се сумња да су настале насилно, или лице наведе да је према њему извршено насиље, се обавештава јавно тужилаштво.

НПМ похваљује наведено поступање Службе за здравствену заштиту ОЗ Нови Пазар као пример добре праксе у поступању.